Kukorelly Endre

Bravó, Sylva!

VÁLOGATÁS

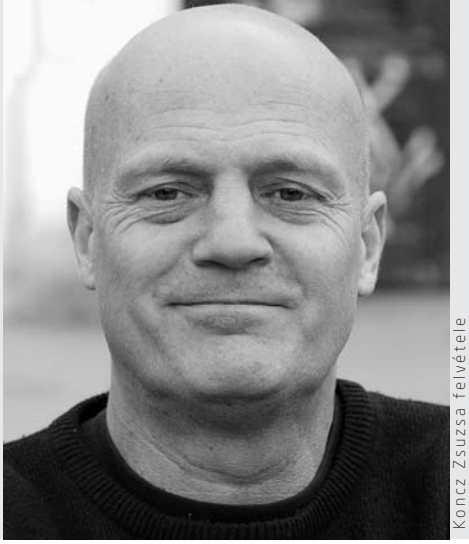

Koncz Zsuzsa felvétele

Hamis, a csontom velejéig hamis
(Alföldi Róbert/Trigorin a *Sirály*ban)

Olykor hamis, amit hallasz. Hamis, hamis. Aztán nem. Sírsz is, mindenképp meg kell törölnöd a szemed, ez sokszor van így. Sír, nevet, mosolyog és *elkalandozik*, az első rész vége felé heveny álmosság tör rá, gyakorta behal unalmában, soknak találja, mert sok is, sok és végeérhetetlen, aztán meg szívből sajnálja, hogy vége, az, aki részt vesz. Tisztára, mint az élet. Magyar (meg)való(sult)ság, való világ, *habzó éggel a tetején*.

És benne én. 2007. május 23. és 2008. április 1. között 183 színházi előadást láttam. Néztem meg. A kiírás szerint válogatható 144 darabból válogattam ki – mennyit is? Többet, meglepően sokat. Az *Elektrá*t (Richard Strauss, Opera, Kovalik Balázs) mindenképp. Elsőnek. Elsősorban, persze a zene mellett, Rálik Szilvia miatt, akiről – most nem szeretném, hogy eszembe jusson hasonló élmény – egyszerűen nem bírtam levenni a szemem. A Kovalikék kialakította tér pontosan úgy kezd velem működni, ahogy kell: belépek oda, és ezzel egyúttal ki is léptet. Hamburgban találom magam.

Berlinben, Párizsban, Budapesten, igazán Pesten találom magamat, abban a városban, amelyikben szeretném. Amit szeretnék. Nem beválogatható. A kolozsvári *Ványa bácsi* (Andrei Şerban) sem, úgynevezett technikai okokból, ehhez végképp nem értek, nem szólok bele. A körüllelkesedett „román színház" amúgy nekem nemigen jön be, sok a kellék-dagonya, sok az egész, ebben az előadásban is egyesek jelenléte, Kézdi Imola, Pethő Anikó, Bíró József, Hatházi András, Bogdán Zsolt, a meg nem fejthető emberi jelenlét, a maga-magát-közlés érdekelt, nem a színház(i hóbelevanc), mert a helyzet az, hogy, őszintén szólva, szarok a színházra.

Nem színházat nézek, ha színházba megyek.

Színházat nézek ha (már IX) (IX?) színházba megyek, mert mi mást, ám a szakmaiság, megannyi szakkritérium, profizmus meg szolgálat, hagyomány(os színészet) és újítás, tehetséges színészek/rendezők/súgók/díszlet-jelmez, aktualizálás, nézőnépnevelés, kényszerszórakoztatás és -mondanivaló, hogy eleve *ekkora* mondanivaló-lólábak lógnak kifele, ötletparádé és legkorszerűbb színpadtechnikák, mindez, Weöressel szólva, fogadja ásításomat. Süllyesztő. Kísérletezés, nene! Miért pont rajtam! Miért, nem minden kísérlet?

Arra, hogy aki beszél, valamiképp, de hogy a csudába?, beengedje, magához engedje, akihez beszél, hogy az addig ne pusztán *azt* lássa, amit ő, hanem *úgy* is lássa?

Közlés–befogadás, *egy* bot két vége. Pár tucat jól-rosszul (félre)ismert dolgot és ügyet közlünk folyvást egymással, mondandóval teli a padlás, egyként vagyunk ellátva vele, a világon a legtöbb mondanivalója, ahogy tapasztalom, amúgy is a Kovács néninek van, az első emeletről, hatker, Szondy utca 40. Ki is áll vele a gangra, ráadásul akad mindig hallgatója, mert az is mondaná szegény a magáét, ha egyszer má' végre hozzáférne, és nyomatja is, csak úgy zeng olyankor a ház. Pokolian szeretjük megmondani másoknak, mi van, mert hát persze hozzánk képest dunsztja sincs a sok fajankónak, ez a megmondóember-gép szocializációs termék. Így tanultuk, lestük el azoktól, akik így tanítottak. Az jár jól (szerintem, mert most én is *megmondom*), aki nem mondja meg.

Mondja, de nem *meg*, és inkább kérdez, mint nem, így valahogy. Az (képes, tud mit) közöl(ni), aki befogad(ó), nem az én írja elő a nem-énnek, merre hány a lépés, hanem arra reagál és arról referál: a nem-én épít föl *én*gem. A közlés–befogadás mechanizmusa állítja össze azt, aki közöl és befogad, a magam megismeréséhez, az énképhez pedig nincs királyibb út az alkotásnál. Ha visszanézem, és az visszajelez, engem jelez: az és olyan vagyok. És ehhez nem kell semmi.

Semmi különös. Az őszinte ottlét, őszinte beszéd teremti meg, és bármifajta szakma, mesterségbeli tudás, *hozzá*értés, tapasztalat, műveltség, éca, eszköztár, ideák-ideológiák, ilyesmi inkább bezavar. Vagy bezavarhat, amennyiben pótol. Nulla póthaj, kellék, rutin, zsinórpadlás, nem kell a festék, semmi púder: a – művészetről van szó – művileg, *hidegen-pénzért* előállított autentikus *kell*.

De nagyon. Falat kenyér stb., az élet iksz (99) százaléka az inautentikusban telik-múlik, ki vagyunk éhezve, oké, ki vagyok éhezve az autentikusra. Természe-

1.

2.

6.

7.

8.

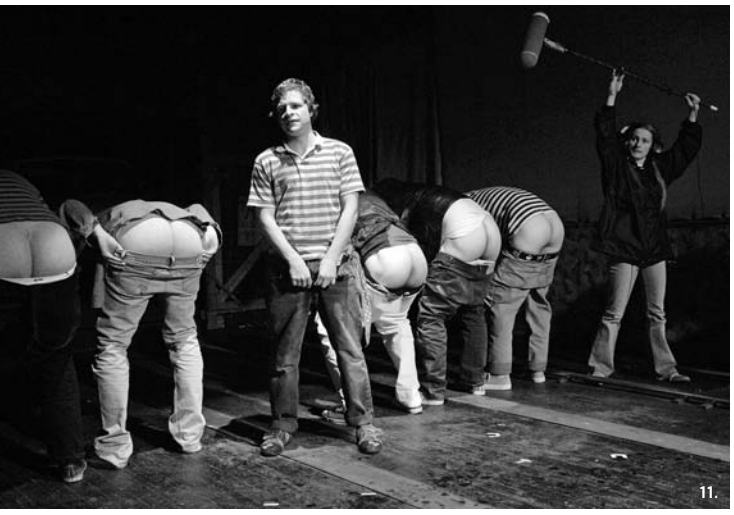
11.

tesre és mesterségesre, a csillagos égtől Arany János rímkényszeres megoldásaiig, anyai húslevestől tökéletes csípők íveléséig, egy tökéletesen elrúgott labda ívéig, na jól van.

Nem (élet)korfüggő, nem a viszonyainktól függ. Noha nem is bír nem ezekre a viszonylatokra reflektálni. (Annyiban) nem attól függ, mi vesz körül minket, amennyiben mi nem függünk attól: és persze mindenki, a legszabadabb is, függ a körülményeitől, ahogy a betokosodottak is bírnak valamiféle kollektív tudatalattival, ahová, na ez a kunszt, el lehet hatolni. Le.

V. föl, mit tudom én, mi az irány. Az autentikus szélsőséges, halálközeli, haláli helyzetekben legkockafejűbbeknél is megérintődik. Telibe trafálódik. Ez teccik. Ezt tessék célozni, semmi mást. Na meg a szeretet.

A helyzet az ugyanis, hogy közben megszerettem sok, addig számomra vadidegen embert. Közülük némelyikkel alig beszéltem pár szót, másokkal talán egy szót sem, de, és ez számomra igazából *a* színház, más nem működik így, itt nem csupán látod és átlátsz azon, aki ennyire kiteszi magát, de még meg is szereted, ha.

Igen vagy nem, attól függ, konkrétan tőled. Talán ezért jár*unk* színházba. Én nagyon, amennyire csak bírok, ahogy megengedi nekem valami, amilyen szerencsém van, *be* megyek, ha írok, oké, de mégsem muszáj föltétlen ott lennem, mások orra előtt. Kiállni és pirul-

3.

4.

5.

9.

10.

12.

13.

14.

15.

1. A Démon gyermekei (Pintér Béla Társulat) Koncz Zsuzsa felvétele
2. A nagyratörő (Eger) Gál Gábor felvétele
3. Ivanov (Pécs) Tóth László felvétele
4. Asztalizene (Radnóti Színház) Koncz Zsuzsa felvétele
5. Vihar (Bárka) Koncz Zsuzsa felvétele
6. Az öreg hölgy látogatása (József Attila Színház) Koncz Zsuzsa felvétele
7. Hullámtörés (Magyar Színház) Schiller Kata felvétele
8. Urbi et Orbi (Szabadka) Molnár Edvárd felvétele
9. Yvonne, burgundi hercegnő (Sepsiszentgyörgy) Barabás Zsolt felvétele
10. Úri muri (Debrecen) Máthé András felvétele
11. Szabad az Á! (Kaposvár) Klencsár Gábor felvétele
12. Love & Money (Székelyudvarhely) Magyari Hunor felvétele
13. Plazma (KoMa Társulat) Koncz Zsuzsa felvétele
14. Fotel (Nyíregyháza) Nagy Erzsébet felvétele
15. Frankenstein-terv (Bárka) Schiller Kata felvétele

ni. Ők pedig odaállnak, és még pironkodniuk sem szabad – ez durva. Száz embert megszerettem. Legalább. Sok, nem?

Együtt érzek velük, aggódom értük, csodálom és féltem őket, meg még mi. Ha innen nézem, különösen megérte ez a kb. tíz hónap. Megérte elfáradni.

Dacára, hogy néha azt kellett mormognom az orrom elé, hogy hú, de borzalmas ez meg az. Mondja egy kritikus, bele a fülembe, hogy a Balázs Zoltán-féle *Vihar*t el kéne dugni, írja egy másik, hogy a Funk Iván-féle *Ivanov* a legrosszabb előadás. Ne hidd. Én nem hiszem, nekem úgy *rém*lik, a *Vihar szép,* épp hogy mutogatni kéne, az *Ivanov viszonylag* nagyon jó, és nyomban az merül fel, de riasztó élességgel, hogy miféle viszonylagosságok szabják ki emberek és emberi dolgok sorsát. Mennyire széttart minden, micsoda szempontok rendszere, megfontolások, érdekek és kondicionáltság intéznek (el) mindent. Például az enyém.

Mert igen, olyan porcelánbolt diszkurzusterébe léptem, ahol csak elefánt lehetek. Aki úgy hiszi, hogy „saját" beszédközösségén kívül találhat bármely más anyanyelvet, amelyben igazán mélyen kiismerheti, otthon érezheti magát, az önveszélyesen téved. Veszély, nagy szó, mert ha nem félsz attól, hogy mulatságossá válsz, akkor semmi vész. Mindenképp mulatságossá válsz amúgy, nem tudsz olyan pozíciót fölvenni, ami a legjobb esetben is maximum egyfajta komoly-elismerő biccentést ki ne váltana: ez, *ahhoz képest* (, hogy honnan jön) egész jól beszéli a nyelv*ünk*et. Legjobb a semmilyen-pozíció, ha nem hozom magam helyzetbe, bár ez is csak-csak egy fajtája a helyezkedésnek. Tehát: ez nem-pozíció, nyugi.

Aki itt beszél, nem szakembere annak, amiről beszél. Nem (is) laikus, nem (úgy) kívülálló (ahogy a kívülállók kívülállnak), mégsem szaki: csöppet sem hiszem, hogy, *per analogiam* a focihoz mindenki ért (kivéve stb.) alapon, értenék ahhoz, amiről írandó vagyok. Értek ezt-azt, ez *minden*. Azért mégse tévedj, mindenképp értek ezt-azt, ha tehát én mondom is, te ne mondd, *magamat ki*rekesztem, *ha kell, de hogy más tegye, azt nem tűröm el,* és jó, érteni vélek vagy termékenyen félreértek, megengedem, de hát legszakértőbbek is max. érteni vélnek olykor, nemde?

Dede.

Nem mondom, amikor valaki laikus, hogy gorombán fejezzem ki magam, beleugat például az irodalomba, bennem is fölmegy a pumpa, mégis, ha a kompetenciáját nem, a *befogadót mint kritikust, válogatót, sőt fanyalgót-lelkendezőt* elismerem: szíves-boldogan veszem, ha kell(ek) neki, és – mi mást tehetnék – elfogadom, hogy nem kellek. Mindenképp, joggal (Arany Jánost parafrazálva) *jelző ide:* -nak (mulatságos-, nevetséges-, szórakoztató-, tanulságos-, szánalmas-), minimum érdekesnek tartható, mikor valaki mások szakmájába kotnyeleskedik, mint én most: nem értek hozzá, és okoskodok mégis. Hasonlóképp *jelző ide* a hozzáértőknek, bennfenteseknek a laikusokat lekezelő reagálása, mert az a furcsa helyzet, hogy ízléskérdések és -válaszok egyszerűen nem léteznek megértés/félreértés nélkül. Nem beszélve a közönségről.

Anélkül nemigen megy. Nem minden sportág teremt közönséget. Ha kizárólag azok értik a játékot, akik teszik, és csak *le*teremtik az odapofátlankodókat, nem terem közönség. Ha a játék közönséget teremt, mindenkit közönséggé teremt, magukat az aktorokat is, tehát nem éri meg a közönségnek – és ezáltal a közönséggel – játsza(doz)ni. De egyáltalán nem a véghetetlen sekélység *versus* feneketlen mélység az alternatíva. Egyrészt ezek nem alternatívái egymásnak, másrészt meg nincs semmi baj. Elég jó a helyzet. Nekem alapjában tetszik. Van mindenféle. Egyvalamit semmiképp sem, ha lehet, a hanyatlástörténetet, ha lehetséges.

Abból ne kérj, és viseld el, hogy itt most nem kapod meg a magadét. A hanyatlás története apodiktikus diskurzusfajta. Ne higgy a kijelentőknek. És – menjünk el a végsőkig – még saját szemednek se higgy, mikor a feltartóztathatatlan hanyatlást láttatja veled meganynyi cinikus, gyalázatos, ócska, silány, tunya, igénytelen, ostoba, tehetségtelen, nettó hatalmi érdek vagy sanda pártpolitika által vezérelt érdekelt.

A nem-naivak, okosok mesélte hanyatlástörténet piszok egy csúnya dolog. Hatalmijátszma-szag terjengi körül, akitől ilyet hallasz, már azzal, hogy *rámutat,* saját magát ügyesen kiemeli a *bezzeg rég micsoda csuda volt, most meg mi ez a szar*-leosztásból. Igazi hazafiatlanság, megér pár ejnyebejnyét. Ezért néz ki így ez az ország. A kis haza. Pergünt, baszd meg!, közli lelkesen a színházi hirdetőtábla előtt egy föltűnően helyes kiscsaj a még helyesebb barátnőjének. Kötelező olvasmány! Akkor megnézzük. Meg is nézték.

Beültek.

És tetszett nekik. Ugye, nem cinizmusból, inkább bele nem gondolásból, restségből játsszák újra meg újra ugyanattól a pár kötel. olv. klasszikustól ugyanazt a pár tucat darabot, ahelyett, hogy rendező-igazgató-dramaturg színdarabírásra *venné* rá kortársait, magyar írókat? Ugye nem egyszerű cinizmusból, pusztán a bemerevedett mechanizmus, a tehetetlenség és végiggondolatlanság miatt történeti diszciplína az iskolai művészetoktatás? Akik azért dicsérnek, merthogy mily bátor ez a POSZT-válogatás, mennyi a *felforgató* előadás, az alter, milyen zsír, hogy nagy költségvetésű intézmények kimaradtak, pária társulatok meg nem, ugye nem gondolják igazából, hogy különösképp bátor akartam volna lenni, ki akartam volna tolni bármely, a kánonban bombabiztos helyet foglaló társulattal, vagy hogy pusztán szubverzív mivolta miatt preferáltam volna bármit?

És nem azért ezek vannak, mert ezek tetszettek legjobban?

Emlékszem, a moszkvai operában egyszer a híres Sylva egy alsó cét énekelt, meséli Samrajev a *Sirály*ban. *Szerencsétlenségére ott ült a karzaton templomi énekkarunk egyik basszusa, és egyszer csak – elképzelhetik megdöbbenésünket – azt halljuk a karzatról: „Bravó, Sylva!" – egy*

egész oktávval lejjebb... Így ni (mély basszus hangon): *bravó, Sylva!... Az egész színház kővé meredt.* Szünet. Írta Csehov. Mármint azt, hogy *szünet*. No, én kővé szeretek merevedni.

Kis kővé meredést, nem? És szün.

Csehov amúgy kedvenc szerzőm. A *Peer Gynt* is jó darab, és igazán sok Nagy Sztárt, megannyi Sylvát volt szerencsém látni, ámde *teljes oktávval mélyebben* igazán nem ők, az *„operaénekesek"*, hanem a *„csak egyszerű templomi karénekesek"* énekeltek: Urbán András szabadkai *Urbi et Orbi*ja, Pintér Béla *A Démon gyermekei*je és *Az Őrült, az Orvos, a Tanítványok és az Ördög*e, Mundruczó–Bíró *Frankenstein-terv*e, Dömötör Tamás *Czukor show*-ja, a KoMa társulat Garaczi-*Plazmá*ja, Guelmino Sándor *Hullámtörés*e, Göttinger–Kelly *Love & Money*ja, Vinnai–Bodó nyíregyházi *Fotel*je, Réthly Attila kaposvári *Szabad az Á*-ja.

Vagy Dunai Ferenc–Simon Balázs *Van Gogh szerelme,* Pelsőczy Réka *Én egy szemüveges kisfiú vagyok*ja, Jones–Milenković *Emésztő tüz*e, Száger Zsuzsa–Urbanovits Krisztina *Fürdőszobá*ja. Mert, noha (többnyire jó) darabokat láttam, embereket néztem.

Bámultam. Tucatjával engem mindenképp lenyűgöző embereket, most csak pár fiatal nő nevét fogom felsorolni: Mezei Kinga, Soltész Bözse, Bacskó Tünde, Balsai Mónika, Szabó Márta, Láng Annamária, Mészáros Sára, Herczeg Adrienn, Tompos Kátya, Bartsch Kata, Sipos Vera, Péter Hilda, Péterfy Bori, Kézdi Imola, Szina Kinga, Fodor Annamária, Pethő Anikó, Nagy-Abonyi Sarolta, Sárosdi Lilla, Pálfi Kata,

remélem, valakit csak-csak kifelejtek,

Jordán Adél, Fátyol Kamilla, Kovács Patrícia, Kovács Mimi, Béres Márta, Erdély Andrea, Elor Emina, Wéber Kata, Simkó Katalin, Fátyol Hermina, Egres Katinka, Kicsid Gizella, Losonczi Katalin, Szalontay Tünde, Érsek-Obádovics Mercédesz, Péter Kata, Gidró Katalin, Dobra Mária, Kovács Martina. Remélem, nem hagyják abba. Remélem, nemcsak castingra rángatják el őket. Remélem, nem fáradnak el. Én nem fáradtam el.

Ha eddig nem derült ki, most ideírom, a színház(ba járás, nézés, ottlét), hiszik vagy nem, még ilyen menynyiségben sem fárasztott. Az utazás igen, egyik nap Sepsiszentgyörgy, másik nap Sopron, ha csak a naptáramba néztem, kiment az összes energiám. Belenézel a naptáradba, és nyomban lefekszel, ez milyen?

Érdekes.

Érdekes volt. Töreky Zsuzsát és Balsai Mónikát hozom haza Győrből. Irtó helyesek. Irtó jók voltak *Az üvegcipő*ben. Nem tudom, miért kell játszani *Az üvegcipő*t. Egyébként jó darab *Az üvegcipő*. Ismerik őket?

Ismerik egymást?

Apropó, *és mennyi fizetést kap egy templomi karénekes?* Kérdezi Medvegyenko.

GYULAI VÁRSZÍNHÁZ

Gyula Castle Theatre / Gyula Burgtheater

IV. Shakespeare Fesztivál Gyula 2008. június 30–július 12.

Június 30-tól – július 12-ig	**Shakespeare Fesztivál 2008** Magyar és külföldi színházi előadások, film, zene, tánc, szakmai konferencia, Shakespeare konyhája – Corvin és a Kisködmön étteremben. *Részletes program:* **júniusban** *Információ:* **www.shakespearefesztival.hu**
• **Június 30.**	**A IV. Shakespeare Fesztivál megnyitása**
• **Június 30.** 20.30 óra	**hamlet.ws** *Szereplők:* Gyabronka József, Nagy Zsolt, Rába Roland *Rendező:* Schilling Árpád A Krétakör Színház előadása
• **Július 1.** 18.00 óra	**Vigyétek ki az éjjelit! – Összeállítás Shakespeare királydrámáiból** *Rendező:* Zsámbéki Gábor A Színház- és Filmművészeti Egyetem előadása
• **Július 1.** 20.30 óra	**Sok hűhó Shakespeare-ért avagy L'art pour l'art, vagy amit akartok** A L'art pour l'art Társulat előadása
• **Július 2.** 20.30 óra	**W. Shakespeare: Szeget szeggel** *Rendező:* S. Purcărete A Craiovai Nemzeti Színház előadása
• **Július 3.** 20.30 óra	**W. Shakespeare: Vízkereszt, vagy bánom is én** *Rendező:* **Telihay Péter** A Szabadkai Népszínház Magyar Társulat előadása
• **Július 4.** 10.30 óra	**A shakespeare-i tér** Szakmai konferencia
• **Július 4.** 16.00 óra	**Shakespeare a plakátokon** Színházi plakátkiállítás
• **Július 5–8.** 20.30 óra	**W. Shakespeare: III. Richárd** *Rendező:* Tompa Gábor A Gyulai Várszínház és a Kolozsvári Magyar Nemzeti Színház közös bemutatója
• **Júius 8.** 18.00 óra	**W. Shakespeare: Romeo és Júlia** *Rendező:* Edward Dick A londoni Shakespeare's Globe Theatre előadása
• **Július 9.** 18.00 óra	**W. Shakespeare: Hamlet, a dán királyfi** – bábelőadás gyermekeknek és felnőtteknek *Rendező*: Szloboda Tibor A Szabadkai Gyermekszínház előadása
• **Július 9.** 20.30 óra	**Allison Williams: Mmmbeth** – komédia A Berze csoport előadása A Budapesti Fringe 2008 különdíjas produkciója
• **Július 10.** 20.30 óra	**W. Shakespeare: Macbeth** *Rendező:* E. Nekrošius A litván Meno Fortas világhírű előadása
• **Július 11.** 20.30 óra	**Csajkovszkij: Hamlet** – balett *Rendező-koreográfus:* Svebor Sečak A zágrábi Ballet Troupe Croatia előadása
• **Július 12.** 20.30 óra	**W. Shakespeare: Téli rege** A japán Ryutopia Noh Theater előadása

Infó, jegyrendelés:
A Gyulai Várszínház Igazgatósága , 5700 Gyula, Kossuth u. 13.
Tel.: 66/463–148; 30/639-9062; fax: 66/362-860
Online jegyrendelés: www.gyulaivarszinhaz.hu; www.jegy.hu
E-mail: casteatr@t-online.hu; gyulaivarszinhaz@t-online.hu
Honlap: www.shakespearefesztival.hu